

УДК 027.7:[378.6:78(497.11 Београд)
78(497.11):929 Ђорђевић, В.
025.17
Стручни рад

Легат Владимира Ђорђевића у Библиотеци Факултета музичке уметности у Београду

Милица Гајић
Факултет музичке уметности, Београд
milgaj2002@yahoo.com

Сажетак

Тема овог рада јесте упознавање са једним од легата, односно посебних библиотека, који се налази у Библиотеци Факултета музичке уметности у Београду — легатом Владимира Ђорђевића. Он је данас, несумњиво, један од највреднијих сегмената ове Библиотеке, пре свега због тога што највећи број његових јединица припада категорији старе и ретке књиге. У раду је укратко описан и животни пут овог мање познатог музичког посленика прве половине двадесетог века, његово неуморно ангажовање на пољу побољшања музичког живота у Србији, а који је, међу првима, сачинио и попис објављених дела у и о српској музици до 1914. године.

Кључне речи:

Библиотека Факултета музичке уметности у Београду, легати, Владимир Ђорђевић, српска музика, стара и ретка књига.

„Део снаге сваког истраживања лежи у слободи истраживача да прати своја интересовања, али у исто време важно је да остане свестан својих ширих одговорности.“¹

Код нас нема много музичких библиотека, а највећа и најзначајнија међу њима јесте Библиотека Факултета музичке уметности у Београду, чији рад и богати и разноврсни фондови нису, чини нам се, довољно познати. У тренутку када је актуелан рад на пројектима заштите, презентације и израде електронског каталога старе и ретке књиге и легата Владимира Ђорђевића у Библиотеци Факултета музичке уметности у Београду, желимо да, у најкраћим цртама, укажемо на изузетан значај и вишеслојност ове збирке.

Владимир Ђорђевић (1869–1938)² био је свестрана и оригинална личност српске музичке сцене. После завршене учитељске школе у Нишу и музичких студија у Бечу и Прагу деловао је у различитим местима у Србији

као етномузиколог, музички педагог и композитор. По доласку у Београд 1921. године радио је као професор у Трећој гимназији и Музичкој школи „Станковић“. За време Првог светског рата боравио је у различитим местима у Француској и радио је као наставник музике у школама за наше избеглице. Музичко друштво „Станковић“ у Београду 1925. године оснива Музеј народних музичких инструмената. Њих је Владимир Ђорђевић сам сакупио током службовања у провинцији. Бележио је народне мелодије и објавио многобројне написе о нашем фолклору, као и књиге мелографских записа. Саставио је уџбенике и песмарице за основне школе, које је прожео националним стилем. Уз то, био је и један од покретача, члан редакције и активан сарадник часописа *Музички гласник* 1922 године. Сарађивао је и са многим дневним листовима и часописима. Композовао је хорска дела, песме за глас и клавир, виолинске и клавирске композиције. Његов животни пут као и марљивост и вишеструка, разнолика професионална делатност данас су у неким сегментима скоро пали у заборав.

Београд је град са дугим и богатом културном традицијом легата³ који су важан део задужбинарске традиције српског народа. Од музичких постоје Легат Јосипа Славенског (који делује од 1981. године) и Властимира Перичића.⁴ Библиотека ФМУ поседује Легат Владимира

¹ Дејвид Фелоуз, „Међународно музиколошко друштво, 16. међународни конгрес. *Музика и сродне дисциплине: прошлост, садашњост, будућност*“, *Нови звук* бр. 11 (1998): 140.

² У својим досадашњим истраживањима бавила сам се и делатношћу и Владимира Ђорђевића. Упор: Милица Гајић, „Ђорђевић, Владимир Р.“, у *Српски биографски речник*, ур. Чедомир Попов (Нови Сад: Матица српска, 2007, том 3), 526–527; Иста, „Документација о делатности (1916–1919) Владимира Ђорђевића у Француској за време Првог светског рата сачувана у његовом легату у Библиотеци Факултета музичке уметности у Београду“, *Зборник Матице српске за сценске уметности и музику* бр. 24–25 (1999): 107–115. (и сепарат); Иста, „Владимир Ђорђевић пионер музичког библиотекарства код нас“, у *Српски језик, књижевност и уметност*, ур. Бранка Радовић (Крагујевац: ФИЛУМ, књ. 3, 2009), 195–202; Иста, „Стана Ђурић Клајн као редактор књиге Владимира Ђорђевића *Прилози биографском речнику српских музичара*“, у *Слана Ђурић-Клајн и српска музикологија*, ур. Мирјана Веселиновић Хофман и Мелита Милин, (Београд: Музиколошко друштво Србије, 2010), 117–129.

³ „Легат /лат. Legatum – завештање, оставштина/ је део или целокупна заоставштина дата у наслеђе неком лицу или институцији, која иначе, по закону, не би имала право на то наслеђе.“ Упор. Светлана Мирчов, „Библиотеке целине и библиотеке легати“, *Гласник НБС* бр. 1 (2004): 11.

⁴ У постављању оба ова Легата активно је учествовао и аутор овог текста. Упор. Соња Маринковић и Милица Гајић, „Легат Властимира Перичића у Музичком информативном центру СОКОЈ-а“, *Нови звук* бр. 31 (2008): 19–41.

Ђорђевића који је једина права посебна библиотека у оквиру фонда и једна је од најстаријих и највреднијих заокружених целина. У себи садржи грађу у којој највећи број јединица припада категорији старе и ретке књиге и неки њени сегменти сачувани су само на овом месту. Она је и један од најкомплекснијих примарних извора за изучавање старије историје српске музике.

Постоје разне претпоставке о настанку Легата, а једна од њих је да је он, у основи, лична и радна библиотека Владимира Ђорђевића у којој је годинама прикупљао музичку литературу која му је служила за писање капиталних дела српске музичке библиографије.⁵ Ђорђевићев рад је вероватно био мучан па и финансијски исцрпљујући, али се његова заоставштина данас упадљиво издваја од других музичких збирки.

Увидом у Легат закључили смо да је Ђорђевић са страшћу колекционара, што је и одлика савесних људи, сакупио и систематизовао свеукупну грађу о српској музици – како народној, тако и уметничкој. Он је био особа која је педантно и одговорно водила бригу о нашем музичком наслеђу. Поседовао је велико знање, марљивост, прецизност, систематичност и истрајност – те је овај Легат његово животно дело у којем окосницу чини некњижна грађа карактеристична за музичке библиотеке.

Пошто су га наследници породице Владимира Ђорђевића⁶ поклонили Факултету још 1947. године, заједно са орманом у коме се и данас ова вредна збирка чува, уведен је у фонд библиотеке у свом изворном стању, онако како је овај материјал још за живота класификовао и сигнирао сам Владимир Ђорђевић. Урађено је основно разврставање и селекција грађе. Инвентарисан је и обрађен као засебна целина, делимично је каталогски обрађен и за сада постоји само општи ауторски, абecedни али не и стручни каталог, те нису раздвојене музикалије од других врста грађе. За одређене делове збирке сачињен је само сумарни опис садржаја без улажења у детаље.⁷ Укупно 1.196 јединица библиотечке грађе⁸ имају сигнатуре В. Ђ. и Ђ. којима су додати редни бројеви. Легат Владимира Ђорђевића инвентарисан је у општем инвентару, мада су поједине публикације уписане и у инвентар старе и ретке књиге. За сада, он је обрађен само у лисном ауторском каталогу. Мањи број публикација није каталогизиран, него само инвентарисан. Изостала је обрада на вишем стручном и научном нивоу и то је један од разлога што нити библиотечка нити музичка наука још увек нису успеле да изграде свој однос према Ђорђевићевом наслеђу.

Сумарни преглед садржаја Легата уверио нас је да он обухвата различите врсте докумената својствене оваквим типовима збирки: рукописе, преписе и штампане музикалије али и скице, записе и хармонизације народних мелодија. У области монографских публикација среће се домаћа и страна белетристика, али доминира стручна музичка литература. Ту су и рукописи, фотографије и разнолика грађа о богатој и разноврсној делатности Владимира Ђорђевића.

И данас на истраживаче српске музичке прошлости упечатљив утисак оставља чињеница о томе са колико је стрпљења, упорности, преданости и посвећености послу Ђорђевић прикупљао уникатну грађу од непроцењиве важности за документовање развојних токова српске музичке културе у XIX и првој половини XX века. И баш због тога што је овом послу приступио са много знања, духа и без предрасуда, мислимо да је овај Легат постао незаобилазна и упоришна тачка у проучавању извора о нашој националној музичкој традицији као и њеној историји и историографији. Мислимо да није нескромно очекивати да се његова основна функција прошири и да у догледно време постане нека врста музичког музеја и да буде третиран у складу са законом о културним добрима.⁹

Иако је прошао велики број година од када је Легат Владимира Ђорђевића у саставу фонда Библиотеке ФМУ, његово чување и одржавање није баш најадекватније, иако су неопходни услови за чување ове збирке утврђени још приликом пријема.

Полазећи од искустава других да би „...сваки појединачни легат требало да прати каталог“ свесни да „такав облик излагања захтева још веће материјалне трошкове.“¹⁰ верујемо да штампање каталога као и организовање изложбе са највреднијим и најинтересантнијим експонатима може да допринесе његовој популаризацији.

Већина грађе која се у овом Легату налази је, као што смо већ навели, типична за музичке библиотеке, али је у неким сегментима аутентична и тај садржај отвара мноштво до сада непокривених области истраживања. Сагледавање његових самосвојних црта биће такође само назначено. Ипак, уверава нас да је Владимир Ђорђевић био један од визионара који је добро познавао менталитет свог народа у којем нема много места за студиозност и систематичност. То је разлог што је, сакупивши ову колекцију, задужио пре свега српску музичку јавност. А због тога што је ова грађа специфична, веома широка и разноврсна не могу се јединственим тематским критеријумом обухватити многи делови збирке у којој се чувају и документа која би због своје ексклузивности требало да привлаче више пажње. У ову збирку су, у складу са ауторском и издавачком делатношћу

⁵ Гајић, „Владимир Ђорђевић, пионир...“.

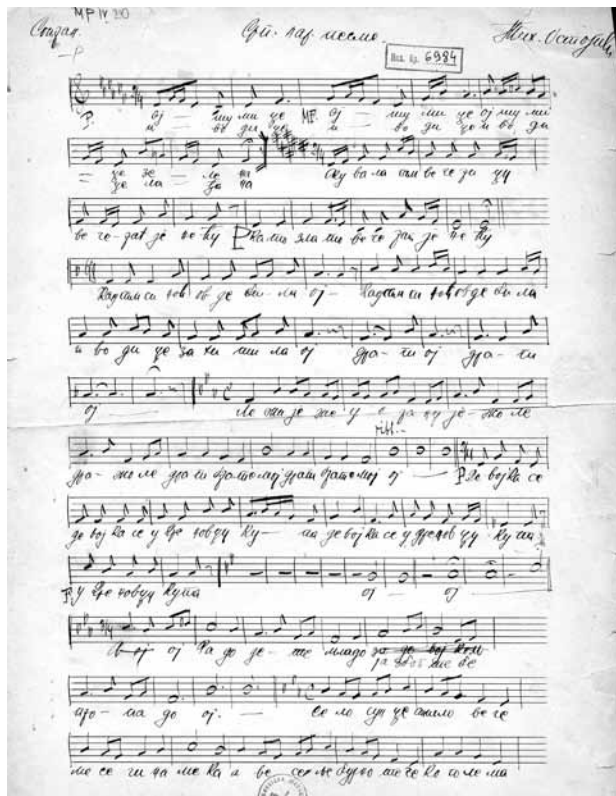
⁶ То су биле сестре Даница и Љубица Јанковић које су се такође бавиле музиком, али као етнокоролози.

⁷ Такви су делови који носе бројеве В. Ђ. 398 Као чланци и расправе 399 1-166 Програми концерата у којима има и композиција В. Ђорђевића, и под бројем, 402 Оцене на дело Влад. Р. Ђорђевића и многи други.

⁸ Јединице су заведене под бројевима 1428–14763, 1481–15029, 1507–15357, 15369–15591, 1559–15601.

⁹ Упор. Закон о културним добрима републике Србије бр. 71/94.

¹⁰ Avramović, Zoran, „Legati u kulturi Beograda. Stanje, problemi i moguća rešenja“, *Kultura* бр. 93/94 (1994): 214, 224.

Српске народне песме,
приредио Тихомир Остојић (нотограф Ст. Попић)

код нас у том периоду, уврштени сви значајни српски композитори. Осим музичке, среће се разноврсна литература из различитих тематских области. Ту су затим и типични албуми композиција, вокални–хорски и за глас и клавир, као и инструментални за виолину и клавир. Мноштвом заступљених штампаних издања издвајају се српски композитори као што су Исидор Бајић, Станислав Бинички, као и плејада чешких музичара који су професионално деловали у Србији; али и Владимир брат Тихомир, који је био етнолог, историчар и универзитетски професор. Посебно место припада документацији о ратним годинама.¹¹

Пажњу у сагледавању овог Легата заслужује регистровање посебне групе инструктивне литературе која је везана за почетке и развој музичке педагогије и теорије код нас и пружа јединствен увид у најстарије приручнике. Ту су капитална *Теорија музике* Јосифа Свободне¹² као и прва српска историја музике Љубомира Бошњаковића.¹³ Драгоцене су и збирке народних песма из

различитих области и крајева наше земље, али и других балканских и словенских народа. У том смислу издвајају се, осим Ђорђевићевих, капитална дела етномузиколога Лудвига Кубе и Фрање Кухача. Ту су и мешовити албуми српских народних песама и игара обрађени за клавир или виолину. Куриозитет су и композиције наших жена композитора као што су Славка Атанасијевић, Милева Константиновић затим и Христина Димитријевић која је 1892. објавила *Збирку српских њесама*¹⁴ али и готово непозната Даница Срећковић са композицијом *Ана Полка*.¹⁵ Међу мање познати српским композиторима је и Драгутин Тафаник који је у овом Легату заступљен са две композиције.¹⁶

У Легату се налазе још и књиге разноврсног садржаја на нашем и страним језицима, у највећој мери на немачком и француском. Важан део колекције чини белетристика.

Посебан део у Легату заузима периодика – часописи, годишњаци, извештаји, споменице, наставни планови музичких установа, певачких друштава, школа. Требало би издвојити комплет часописа *Караџић* који је 1899. из својих средстава, покренуо Ђорђевићев брат Тихомир, а био је посвећен српском народном животу, обичајима и предањима.

Легату чине и књижевни и каталог музичког издавача Јована Фрајта из 1926. године (Ћ. 354 инв. бр. 15 393). који је, уз издања композитора и издавача музикалија Косте М. Бојковића, попуњавао велику празнину за популарним штампаним нотама у нашем музичком животу између два светска рата и ова збирка је несумњиво од великог националног значаја јер садржи примарне изворе.

У наредном периоду требало би сачинити један општи приказ садржаја који ће помоћи да се процени културно-историјску вредност. Од помоћи су и, за сада, објављене библиографије Владимира Ђорђевића.¹⁷

Уз побољшање услова за чување и бољу доступност, стално би требало радити на презентацији и популаризацији легата, а надасве третирали га као културно добро у целини. Нужна је нова обрада, ревизија и уопштавање слике о овој богатој колекцији, као и о комплетној заоставштини Владимира Ђорђевића, чиме би се испољила и већа брига о нашем музичком наслеђу. Уз то, уз потпуну систематизацију података – обраду и целовито регистровање, адекватно чување и конзервацију

¹¹ Гајић, „Документација о...“.

¹² Београд: Издање књижаре Д. М. Ђорића, 1895.

¹³ Љубомир Бошњакović, *Istorija muzike*. Sa 48 slika u tekstu. (Pančevo: Napredak, 1921). В. Ћ. 375 инв. бр. 15 174.

¹⁴ Hristina Dimitrijević, *Zbirka srpskih pesama* (Београд: Štamparija i litografija S. Horovica, 1892). В. Ћ. 235, инв. бр. 14 995.

¹⁵ Danica Srećković, *Ana. Polka-Mazurka* (Београд, Lit. P. M. Markovića, 1893). В. Ћ. инв. бр. 14 991

¹⁶ Dragutin Tafanik, *Sirotijsko kolo* (Београд, Lit. Markovića i Helbela, s. a); Dragutin Tafanik, *Marš* (Београд, Lit. Markovića i Helbela, s. a).

¹⁷ Владимир Р. Ђорђевић, „Оглед библиографије српске народне музике“, *Гласник Етнографског музеја у Београду* бр. 6 (1931): 120–125; „Библиографија радова Јосифа Маринковића“, *Српски књижевни гласник НС XXXIII*, бр. 3, (1931): 238–240; *Оглед српске музичке библиографије до 1914* (Београд: Нолит, 1969).

појединих јединица, требало би барем делимично побољшати његов смештај. Он није адекватан јер се налази у ходнику Факултета, ван Библиотеке ФМУ, чиме се крше библиотечки стандарди. Приступ је такав да не омогућава да ова богата ризница разнородне грађе од изузетног значаја за националну музичку и културну историју буде доступна заинтересованима.

Овај легат је драгоцен плод Ђорђевићевог деченијског труда који је улагао у прикупљање

материјалних доказа о нашој музици и ауторима који су стварали на тлу данашње Србије и представља полазну тачку у многим истраживањима националне историје музике.

Истичемо да потпуно упознавање ове материје није од значаја само за нас, него и за међународне релације, због тога што се у Легату налази и знатан број дела страних аутора који су се на себи својствен начин бавили српском музиком.

Литература

1. Avramović, Zoran. „Legati u kulturi Beograda. Stanje, problemi i moguća rešenja“, *Kultura* br. 93/94 (1994): 214–224.
2. Гајић, Милица. „Документација о делатности (1916–1919) Владимира Ђорђевића у Француској за време Првог светског рата сачувана у његовом легату у Библиотеци Факултета музичке уметности у Београду“. *Зборник Машице српске за сценске уметности и музику* бр. 24–25 (1999) 107–115.
3. Гајић, Милица. „Владимир Ђорђевић пионир музичког библиотекарства код нас“. У *Српски језик, књижевност и уметност*, књ. 3. Ур. Бранка Радовић, 195–202 (Крагујевац: ФИЛУМ, 2009).
4. Мирчов, Светлана. „Библиотечке целине и библиотеке легати“. *Гласник НБС* бр. 1 (2004): 11–16.
5. Фелоуз, Дејвид. „Мешународно музиколошко друштво. 16. међународни конгрес *Музика и сродне дисциплине: прошлост, садашњост, будућност*“. *Нови звук* бр. 11(1998): 138–140.

Vladimir Djordjevic's legacy at the Library of Faculty of Music in Belgrade

Summary

Topic of this paper is familiarizing with one of the legacies, special libraries that is, located at the Faculty of Music in Belgrade – Vladimir Djordjevic's legacy. This is without any doubt, one of the most valuable branches of the library due to the fact that the largest number of its units belongs to the old - and - rare - book category. This paper briefly describes life of this less known music representative at the first half of the 20th century, his tireless commitment to improving our overall music life and it depicts the acts of the man who was first in Serbia to make a list of all the published works dealing with and regarding Serbian music up to 1914. The process of revision, protection and development of this collection is currently being done. A comprehensive review of its content will help to evaluate cultural-historical value within the upcoming period. Simultaneous work should be done on the improvement of storage conditions, better availability, its presentation, popularization and its treatment as a cultural asset. Growing concern about the musical heritage may be of a great importance for the international cooperation given fact that the Legacy of Vladimir Djordjevic in the Library of the Faculty of Music in Belgrade includes a considerable number of works of foreign authors who dealt with Serbian music in their own way.

Key words:

Faculty of Music in Belgrade library, legacies, Vladimir Djordjevic, Serbian music, old and rare book.